

UCB (KENDİNİ BEĞENMEK)

Ucb kendini beğenmek demektir. Tedavi edilmediği takdirde insanı helâk eden mânevi bir hastalıktır. Allah-u Teâlâ Kur’ân-ı Kerîm’de tam üç yerde (Nisa 36, Lokman 18 ve Hadid 23) kendini beğenip övünen kimseleri **sevmediğini** beyan buyurmaktadır. Allah’ın c.c sevmediği bir kul ise helâk olmuş demektir :

“ Şüphesiz ki Allah, kendini beğenip övünen hiçbir kimseyi sevmez ”

Lokman suresi, ayet 18 (*innallâhe lâ yuhibbu kulle muh tâlin fehûr*)

Resûlullâh *sallâllâhu aleyhi ve sellem* Efendimiz Hz. ise şöyle buyurmuştur :

“ Üç şey helâk edicidir. İtaat edilen aşırı cimrilik, uyulan hevâ-i heves ve kişinin kendini beğenmesi (ucb) dir “ (1)

- Şeytan ucb sahibi olduğu için Allah-u Teâlâ’nın **“ Âdem’e secde edin! ”** emrine : **“Ben ondan daha hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın ”** (A’raf,12) diyerek yani kendini beğendiği için karşı çıktı, bundan dolayı da ebedi olarak İlâhi rahmetten kovuldu (Demek ki kendini beğenmek şeytânî vasıflardan biridir).
- Kârun şükretmek yerine, servetiyle gururlanıp **“ Bu bana ilminden (bilgi ve becerilerimden) dolayı verildi “** (Kasas, 78) diyerek övündü, yerin dibine batırıldı.
- Belâm bin Bâura İsrailoğulları arasında İsm-i Âzâm’ı bilen, duası kabul olunan bir din âlimi idi. Sahip olduğu mânevi kemâlat ile övünüp Mûsa aleyhisselam’a karşı gelince Allah-u Teâlâ onların hepsini ondan çekip aldı ve sonunda din’den de çıkıp küfre düştü (kâfir oldu). (A’raf; 175-176)

Kurân-ı Kerîm’de verilen bu misalleri çoğaltmak mümkündür. “ Benim kıymetimi takdir edemediler ..”, “ Ben ondan daha yetenekliyim .. “, “ Filan işi ben başardım, ben olmasaydım başaramayacaklardı “, “ Ben filanca kolejde (üniversitede) okudum ..” , “ Bizim aile filancazâde lerdendir ..” v.b gibi sözlerin hepsi kendini beğenip övünme ifadeleridir. Cenâb-ı Hak ise kendini beğenenleri sevmediği için, o kişiyi (bir şekilde) hakir kılar. Hadis-i şerifte buyuruldu ki: **“ Dünyada hiç birşey yoktur ki, büyüklük taslasın ve kendini çok beğensin, muhakkak Allah-u Teâlâ Hz.leri onu düşürür “**. Bundan dolayı da:

--" Ben çok akıllıyım, kimse beni kandıramaz “ diyenler, hayatta en çok kandırılanlardır

--" Ben her şeyi iyi bilirim “ diyenler, hayatta en çok yanılgınlardır.

-- “ O işi en iyi ben hallederim “ diyenler, başarısızlığa mahkum olurlar

--" Ben güçlüyüm, bana bir şey olmaz” diyenlerin elinden Allah o gücü alır , .. v.b

İmam Gazâlî Hz.leri ucb’u (kendini beğenmeyi) **manevi bir hastalık ve âfet** olarak tanımlayarak İhyâ Ulumid-din isimli ünlü eserinde **“ Mühlikat ”** (insanları helâk eden şeyler) isimli ayrı bir bölüm açıp uzun uzadıya anlatmıştır. Şöyle demektedir :

“ Ucbdan birçok âfetler doğar. Biri **kibir** olup, kendini diğerlerinden iyi bilir. Biri de günahlarını hatırlamaz. Günahların unutulması onları ihmal etmeğe, onlara ehemmiyet vermemeğe sebep olur. Dolayısıyla kişi, onları gidermeye çalışmaz. Keza, yaptığı ibadet ve amellerini de beğenir, ibadet yapıyorum diye böbürlenir. Onları Allah’ın c.c yardımı ile yaptığını unuttur. Halbuki yüce Allah c.c o amelleri yapmak için gerekli sebepleri yaratmasaydı, kişi onları yapamazdı. **Onun için ucb, insanların Allah’ın yardımına nâil olmalarına mânidir** buyurulmuştur. **Cenab-ı Hak’ın yardımına erişemeyen bir kimse, acaba hangi işinde muvaffak olabilir ki ?** Şayet Allah-u Teâlâ’ya karşı olan vazifelerimizi yapabiliyorsak ucb’a kapılmak değil, bu lütfundan dolayı O’na çok şükretmemiz lazımdır ..” . M. Zahid Kotku Hz.leri ise bu konuda şöyle demektedir :

“Ucûb sahibi, kendini çok beğendiği için başkasının iyi, doğru ve güzel taraflarını görse de beğenmez; ille de kendi dediği olsun ister. Ucûb sahibi yaptığı yardımları çok görüp başa kakar ve amellerini beğenir durur. Geçmiş günahlarını unuttur.Kendini mekr-i İlâhiden ve azaptan emin sayar. **Daima kendini medhedip**, her noksanlıktan temize çıkarır. Din ilmini öğrenmek için ilim meclislerine gidip oturmaktan, kendinden küçük fakat ilmen üstün insanların meclislerinden,

nasihatlarını dinlemekten kaçır, büyüklenir. Başkalarıyla istişare etmez, bilmediklerini bilenlerden sormaz. Nasihat eden kişinin nasihatini, vaaz edenin vaazını dinlemek istemez. Hemen kaçır ve dedikodu edip ortalığı bulandırır ..” (2)

Muaz bin Cebel radiyallahu anh’dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte ise ucb sahibinin amellerinin yüce Allah c.c. indindeki kabul makamına çıkarılmayıp dördüncü kat sema’dan geri döndürüleceği beyan buyurulmuştur (Ruhu’l Beyan 1/ 250)

İşte bu nedenlerden dolayı, din büyükleri bir manevi hastalık olan ucb’un tedavisinin **farz** olduğunu belirtmektedir.

UCB’UN ÇEŞİTLERİ VE BUNLARIN TEDAVİ ÇARELERİ

İmam Gazâlî Hz.leri “ **Ucb’un, sebebi câhillik olan bir hastalık olduğunu ve güç, kuvvet, güzellik veya soyla ucublanmanın tam bir ahmaklık olduğunu** “ belirterek, ucb’un çeşitleri ve tedavi çarelerini şöyle sıralamaktadır:

1. Bedeniyle ucublanmaktır. Boy, bos, endam, güzellik gibi şeylerle kendini beğenmektir. Bunların kendisine Allah’ın c.c bir lütfu olduğunu ve her an geçip gidebileceğini, icabında bir sivilcenin bile bütün güzelliğini bozacağını unutarak övünür. Bunun tedavisi yaratılışında, yaşayışında ve ölümünden sonraki hoş ve güzel olmayan halleri, vücudunun da sonunda kabirde çürüyüp toz toprak olacağını düşünüp akletmesidir ..

2. Güç ve kuvvetle ucublanmaktır. Âd kavmi de, günümüzün ABD si gibi :

“ .. **Bizden daha kuvvetli kim var ? ..**” *Fussilet suresi, ayet 15*

diyerek azgınlıklarını iyice arttırmışlardı. Bunun üzerine Allah-u Teâlâ onları yedi gün süren şiddetli bir kasırga ile helâk etti (Hâkka suresi , 6-7) . Bu tür ucb’un tedavisi gözle görülemeyen bir ufak virüsün dahi insanın bütün kuvvetini elinden alabileceğini; keza zamanla değişen şartlar ile toplumların da güç kaybedebileceklerini, hatta tarihten silinebileceklerini düşünüp akletmektir.

3. Akıl ve zekası ile ucublanmaktır. Bunun alameti de kendi görüşlerinde ısrar, kendinden daha iyi bilenlere danışmaktan kaçınmak, kendi görüşlerine uymayanları cahillikle suçlamak, âlimlere önem vermemek gibi hallerdir. Bunun tedavisi ise Allah’ın c.c kendine verdiği akıl nimetine şükretmek, bu nimetin bir akıl veya sinir hastalığı ile elinden gidebileceğini düşünüp korkmak, insanlara ilimden az bir miktar verildiğini (Ayet) düşünerek kendi ilmini ve aklını küçümsemek, ahmakların kendi akıllarını beğendikleri için insanlar nezdinde nasıl gülünç durumlara düştüklerini görerek bu durumlara düşmekten kaçınmaktır.

4. Asaletle övünmektir.

“ **Ey insanlar ! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere (milletlere) ve kabilelere (soylara) ayırdık. Muhakkak ki Allah katında en değerli olanınız, en takvâli olanınızdır. Muhakkak ki Allah Alîm, Habîr** (herşeyden haberdar olan) **dir.**” *Hucurat suresi, ayet 13*

Yüce Allah c.c bütün insanları bir erkek ve bir kadından (Hz. Âdem ve Hz. Havvâ’dan) yarattığını, bu bakımdan hepsinin eşit olup aralarında bir fark bulunmadığını, birbirlerini tanımaları için insanları çeşitli millet ve soylara ayırdığını, fakat herhangi bir millet veya soy’a mensup olmanın kimseye bir şeref vermeyeceğini; Allah katında en üstün olanın O’nun buyrukları dışına çıkıp da günahlara düşmekten en çok sakınan ve O’nun emirlerine en çok uyan takvâ sahibi kişi olduğunu belirtmekte ve Allah’ın c.c her şeyi bildiği, her yapılandan haberdar olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla bu ayet-i kerîme ile kişinin kendini beğenmesi; soy,sop ve malı ile övünmesi menedilmektedir.

5. Dindarlık ve ilme nispetle olmayıp zalim hükümdarlara mensup olmakla şereflenmek ve ucublenmektir. (NOT: Günümüzde hükümdarlık kalmadığı için, Gazalî’nin “ hükümdar” ifadesini devlet ve hükümet başkanları veya yüksek makam sahipleri olarak düşünmek gerekmektedir. Kanaatimce, milyarlarca dolarlık kaynaklara hükmeden günümüz “ para kıraları” da bu gruba dahil edilebilir.)

“Bu ucub sırf cehaletten başka bir şey değildir. Bunun ilacı, hükümdarların zulümlerini, dini ifsadlarını, Allah katında menfûr olduklarını, bunun neticesi olarak Cehennemdeki korkunç

suratlarını ve pis kokularını göreceksin, onlardan nasıl nefret edeceğini ve uzaklaşacağını düşünerek onlarla övünmemektir. Kıyamet gününde hak sahiplerinin nasıl yakalarından yapışacağını, meleklerin boyunlarından yakalayarak onları nasıl Cehennem'e sürükleyeceğini görse, onlardan tamamıyla nefret eder, köpeğe veya domuz'a intisabı onlar üzerine tercih ederdi .." (3)

6. Evlat, akraba, hizmetçi, yardımcı ve adamlarının çokluğu ile ucublanmaktır. Bunun da tedavi çaresi kendisinin ve adamlarının Allah'ın âciz kulları olduğunu ve ayrıca öldüğü vakit herkesten ayrılıp tek başına mezara gireceğini; adamlarının hiçbirinin kendisiyle mezara girmeyeceğini, kendisini orada amellerine terk edeceklerini; yani en şiddetli ihtiyaç anında kendisine bir fayda sağlamayacaklarını, hatta kıyamet gününde kendisinden kaçacaklarını düşünmektir. Nitekim âyet-i celilede şöyle buyurulmuştur:

" O gün kişi, kardeşinden, anasından, babasından, eşinden ve oğullarından kaçır "

Abese suresi, 34-36

Evet, o gün akraba eş, dost, para, makam, mevki fayda vermez; ancak kalb-i selim ve sâlih ameller fayda verir.

7. Mal ile böbürlenmek ve kendini beğenmektir. Bunun da tedavi çaresi servetin âfetlerini, ondaki kul haklarını ve gailelerini düşünmektir. Yoksulluğun faziletini, Cennet'e ilk önce yoksulların gireceklerini ve kendisinden daha çok nice zenginlerin bulunacağını düşünerek ucubunu kırmaktır. Zengin bir müslüman servetini helalinden kazanarak meşrû yola sarfedip edemediği ve malın hakkını verip veremediğini düşünerek daima korku içinde olur. Ve bilir ki, bunlara riayet etmeyenlerin sonu hüsrandır. Daha nasıl serveti ile ucublanır ?

8. İsbetsiz ve yanlış görüşleri ile ucublanmaktır. Bu tür insanlar için ayet-i kerîme de:

" .. halbuki onlar iyi şey yaptıklarını sanıyorlar.." *Kehif suresi, 104*

buyurulmuştur.

" Ucbun bu türünün tedavisi, diğerlerinden daha zordur. Zira, hatalı görüşe sahip olan, görüşünün hatalı olduğunu bilemez; şayet bilse ondan dönebilirdi. Bunlardan başka bir de bilmediği halde, bildiğini zanneden kişiler vardır. Yani bu tür insanlar hem bir şey bilmez, hem de bilmediğini bilmez. İşte bunlar, tedavisi en zor olanlardır. Çünkü o laf dinlemez. Kendini helâk edecek bir belâya sahiptir; ancak o bunu bir nimet zanneder .. " (4)

İşte, İmam Gazâlî hz.leri ucb'un sebeplerini bu şekilde izah etmiştir. O hale yapılması gereken kendimizi kontrol edip bunlardan biri bizde mevcutsa, derhal tedavisine başlamaktır. Korona salgınının olduğu bu günlerde nasıl ki en ufak bir şüpheye hemen doktora koşuyorsak, bunun gibi, İmam Gazâlî'nin deyişi ile **"helâk edici bir mânevi hastalık olan ucb"**un tedavisi de hiç ihmal edilmemesi gereken bir husustur.

UCB' UN TEDAVİSİ : TEVÂZU SAHİBİ (Mütevazi) OLMAKLADIR

Yukarıda ayrıntılı olarak açıklananları özetlemek gerekirse, tedavi zıtlarla olduğuna göre, bu hastalığın tedavisi de onun zıddı olan tevâzu sahibi olmaktan geçer. Hadis-i şerifte buyuruldu ki: **" Tevâzu sahibi olunuz. Fakirlerle oturup kalkınız ki Allah'ın (rahmetine mazhar) büyük kullarından olasınız ve kibirden kurtulasınız"** (Câmiüs Sağır, 3380)

Peygamber Efendimiz (s.av) fakirleri ziyaret eder, onlarla birlikte otururdu. Kölenin davetine icabet eder, bir meclise geldiği zaman (baş köşeye değil) bulunduğu yere otururdu. **"Ben bir kulum, kulların (kölenin) yediği gibi yerim, oturduğu gibi otururum "** derdi. Yoğun işlerinden vakit bulunduğu ölçüde elbiselerini temizleyip yamalar, ayakakablarını tamir eder, eşyalarını çarşıdan taşır getirir, kısacası etrafındakilere emir buyurmaz, kendi işlerini kendi görürdü.

Efendimiz aleyhisselâm başka bir hadis-i şeriflerinde de üç kere peşpeşe:

" El bezâzetu min-el iman" = Bezâze, imandandır (yani kâmil bir imanın âlâmetidir)

(Râmuz 2273) buyurarak (Bezâze) kavramının önemini vurgulamıştır. Bezâze; ziynet ve süsü terk etmek, şatafat ve gösterişe önem vermemek demektir. O devirdeki hükümdarlar altın işlemeli yastıklar, saçaklı ipek halılar ve gösterişli zinet eşyalarıyla süslenmiş saraylarında oturup Hint'ten

Yemen'den gelen yakut işlemeli en nadide kıyafetleri giyerlerken, devlet başkanlığı görevini de üstlenmiş olan aleyhissalâtu vesselâm Efendimiz Hz. mütevâzi hücre-i saadetinde ikamet eder, çok sade (fakat temiz ve düzgün bir şekilde) giyinirdi. Peygamber Efendimiz'in hiçbir zaman gösterişli kıyafetler giydiği veya ailesini giydirdiği veya evini bu tür eşyalar ile döşediği görülmemiştir. Zaman zaman ele geçen veya kendisine gönderilen büyük miktarlardaki altın- gümüş paraları veya koyun, deve, v.b gibi sağlam hayvanları hiç saklamaz, aynı gün veya en geç birkaç gün içinde hemen fakir fukaraya dağıtır, kendisi ve ailesi asgari miktardaki azık ile yetinirlerdi.

Resûlullâh s.av'î örnek alan din büyüklerimiz de mütevâzi olmayı kendilerine şîâr edinmişlerdir. Hasan-ı Basri Hz.leri tevâzu'yu : “ Karşılaştığın her müslümanın senden üstün olduğunu kabul etmenddir ” şeklinde tanımlamıştır. Yine evliyânın büyüklerinden olan Ebû Süleyman Dârânî tevâzuda o derece ileri gitmiş ki, “ Bütün insanlar beni alçaltmak için bir araya gelseler, benim kendimi alçalttığım gibi alçaltamazlardı ..” buyurmuştur. Şah Nakşibend Hz. leri ise : “ **Eller yahşi ben yaman, eller buğday ben saman !** ” diyerek bu hususu veciz bir şekilde ifade etmiştir (yahşi= iyi, güzel ; yaman = kötü) . Osmanlı'nın ikinci sultanı olan Orhan Gâzi, fetihten sonra Bursa'da yaptırdığı imarette -yine aynı sebepten dolayı - fakirlere kendi eliyle yemek dağıtırdı.

Bir müslüman olarak bizlerin örnek alması gereken kişiler, Efendimiz aleyhisselâm başta olmak üzere onun yolunda giden böyle zatlardır. Çocuklarımızı da **-ağaç yaşken eğilir** atasözü gereği- daha küçük yaşlardan itibaren bu terbiye ile yetiştirmemiz gerekir. Sahip oldukları süslü giysileri veya güzel oyuncakları, ... v.b gibi şeylerle kendilerini beğenip arkadaşlarından üstün görmelerinin çok yanlış olduğu onlara anlatılıp önüne geçilmelidir. Hatta daha iyisi, çocuklar böyle şeylere hiç alıştırmamalıdır. Ancak ne yazık ki, birçok anne baba bunun aksine davrandığı için, **ucb virüsünü** kendi elleriyle daha küçük yaşta çocuklarına bulaştırmış olmaktadır ..

Hazret-i Âişe (radıyallâhu anhâ) anlatıyor :

Bir keresinde yeni bir elbise giymiştim. Babam Hz Ebu Bekir (radıyallâhu anh):

--Kızım, öyle ne bakınıp duruyorsun ? Allah sana bakmıyor ! dedi

-- Nedendir babacığım, Allah bana niye bakmayacakmış ? dedim

--Bilmiyor musun ki bir kul bir dünya süsüyle kendini beğendiğinde, o süsü atıncaya kadar Rabbinin gazabına uğrar !, dedi.

Bunun üzerine hemen elbiseyi çıkarıp sadaka olarak verdim. Babam :

--Umarım ki bu davranışın günahlarına keffâret olur, dedi (Hilye 1/37)

Cenâb-ı Hak bizleri ucb hastalığından (kendimizi beğenmekten) muhafaza eylesin, lütfu ile tevâzu sahibi olan kullarından olmayı nasib ve müyesser eylesin. Âmin ..

DİPNOTLAR

1. İhyâ Ulumid-din, cilt 3, 757 no.lu hadis . Buhari, Kays'dan rivayet etmiştir.
2. “ Tasavvufi Ahlak “, M. Zahid Kotku, (Ucb bahsi)
3. İhyâ Ulumid-din, cilt 3, shf 804-805
4. İhyâ Ulumid-din, cilt 3, shf 807